

МЕТОДИ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ОБЛІК

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто основи методології оцінки нематеріальних активів. Проведено огляд методів оцінки нематеріальних активів, визначено їх критерії та принципи.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: нематеріальні активи, оцінка нематеріальних активів, методи та підходи оцінки нематеріальних активів.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены основы методологии оценки нематериальных активов. Проведен обзор методов оценки нематериальных активов, определены их критерии и принципы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: нематериальные активы, оценка нематериальных активов, методы и подходы оценки нематериальных активов.

ANNOTATION. In the article the principles of methodology valuation of intangible assets. The review has methods for assessing intangible assets with defined criteria and principles.

KEYWORDS: intangible assets, valuation of intangible assets, methods and approaches to valuation of intangible assets.

Центральне місце в обліку нематеріальних активів посідає вибір критеріїв оцінки їх вартості. Загалом під критерієм (гр. *Kriterion* — ознака для судження) розуміють ознаку, мірило, еталон, підставу, на основі якої здійснюється оцінювання будь-чого. Під поняттям «оцінка» в економіці розуміють процес вираження господарських цінностей у грошовій формі. Згідно П(с)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», облікова оцінка — це попередня оцінка, яка використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.

До витоків методологічних основ оцінки відносять дослідження англійського економіста А. Маршалла як синтез різних існуючих

теорій вартості. Дослідник уперше запропонував концепцію оцінки вартості майна. Надалі його послідовники трансформували елементи економічної теорії, концепцію і підходи до оцінки вартості в так звану «робочу теорію оцінки вартості», яку можна розглядати як основи методології оцінки, що знайшли відображення в сучасних міжнародних і європейських стандартах оцінки.

Значний внесок у дослідження зазначеного питання здійснили провідні вітчизняні науковці: Ф.Ф. Бутинець, М.В. Кужельний, В.В. Сопко. Враховуючи вагомий внесок цих дослідників і цінність отриманих ними результатів, залишається низка невирішених питань, серед яких слід відмітити проблему оцінки даної економічної категорії. Особливо в умовах умов постіндустріальної економіки, що ґрунтується на використанні інтелектуального капіталу, питання сутності, оцінки та відображення в обліку нематеріальних активів є досить актуальними.

Особливість сучасних основ методології оцінки полягає в тому, що методи обґрунтування практичних дій можуть базуватися, залежно від мети проведення вимірювань, як на об'єктивних (ринкових), так і на суб'єктивних (інвестиційних) вартісних вимірюваннях результатів господарювання. З такої методологічної позиції виходить, що хоча «істинна вартість» майна пізнавана, проте вона не є єдиною, а крім того вона залежить від часу, місця і обставин її прояву.

Більшість організацій обережно відноситься до стандартизації оцінки нематеріальних активів і, як правило, пов'язують їх оцінку з оцінкою бізнесу. Така обережність має глибокі історичні причини, пов'язані з тим, що спочатку ці організації об'єднували в основному оцінювачів нерухомості.

Серед зарубіжних науковців загальний огляд методів оцінки інтелектуальних ресурсів провів шведський вчений К.Свейбі, який згрупував їх у 4-х категорії [1].

1. Методи прямого вимірювання — Direct Intellectual Capital Methods (DIC). До цієї категорії належать усі методи, засновані на ідентифікації та оцінці в грошовому вимірі окремих активів і окремих компонентів інтелектуальних ресурсів. З огляду на те, як оцінено окремі складові інтелектуальних ресурсів чи навіть окремі активи, виводиться інтегральна оцінка інтелектуального капіталу компанії.

2. Методи ринкової капіталізації — Market Capitalization Methods (MCM). Обчислюється різниця між ринковою капіталізацією компанії і власним капіталом її акціонерів. Одержана величина розглядається як вартість її нематеріальних активів.

3. Методи віднесення на активи — Return on Assets Methods (ROA). Відношення середнього доходу компанії до стягнення податків за певний період до матеріальних активів компанії (ROA компанії). Показник порівнюється з аналогічним показником для галузі в цілому. Для обчислення середнього додаткового доходу від інтелектуальних ресурсів, одержана різниця множиться на матеріальні активи компанії. Далі шляхом прямої капіталізації або дисконтування одержуваного грошового потоку можна отримати вартість нематеріальних активів компанії.

4. Методи підрахунку балів — Scorecard Methods (SC). Ідентифікуються різноманітні компоненти нематеріальних активів. Генеруються і додаються індикатори та індекси у вигляді підрахунку балів. Застосування цих методів не передбачає одержання грошової оцінки інтелектуального капіталу.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку виділяють чотири методи оцінки активів, відповідно до яких повинна проводитись бухгалтерська оцінка і нематеріальних активів:

1) за фактичною собівартістю придбання або за історичною собівартістю: активи відображаються за сумою сплачених грошових коштів чи їхніх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої, щоб придбати їх, на момент їх придбання;

2) за відновною вартістю або за поточною собівартістю: активи відображаються за сумою грошових коштів або їхніх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого ж або еквівалентного активу на поточний момент;

3) за можливою ціною продажу або за вартістю реалізації (погашення): активи відображаються за сумою грошових коштів або їхніх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в ході звичайної реалізації;

4) за дисконтованою або теперішньою (приведеною) вартістю: активи відображаються за теперішньою дисконтованою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів, що їх, як очікується, має генерувати стаття під час звичайної діяльності підприємства.

У фаховій економічній літературі більшість учених-обліковців виділяють такі види бухгалтерської оцінки вартості нематеріальних активів: за первісною вартістю, за амортизаційною вартістю, за ліквідаційною вартістю, за переоціненою вартістю, за справедливою вартістю, за залишковою вартістю. При цьому, кожен із зазначених видів оцінки застосовується відповідно до певних господарських операцій у процесі руху об'єктів нематеріальних активів.

Необхідно зазначити, що основна складність бухгалтерської оцінки нематеріальних активів полягає у виборі ціни, за допомогою якої слід вимірювати активи, тому що не існує такої оцінки, яка б задовольняла вимоги всіх без винятку користувачів фінансової звітності.

Якщо взяти Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], то одним із принципів складання та подання фінансової звітності є принцип історичної (фактичної) собівартості, який означає, що «...пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання». Проте варто зауважити, що принцип оцінки за історичною собівартістю найкраще задовольняє вимоги та захищає лише інтереси держави в особі податкових органів, забезпечуючи більш точне обчислення прибутку, що сприяє збільшенню доходів державного бюджету за рахунок податків.

Також слід відмітити, що хоча оцінка за історичною (фактичною) собівартістю названа пріоритетною, не виключається можливість використання інших методів оцінки. З поняттям справедливої вартості (fair value) вітчизняні компанії зіткнулися, коли почали переводити свою звітність на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Міжнародні стандарти оцінки трактують поняття «справедливої вартості» як деяку суму, за допомогою якої зацікавлені та обізнані сторони угоди можуть розраховуватися за зобов'язаннями або сплатити актив. Справедлива вартість є більш об'єктивною основою для оцінки майбутніх грошових потоків порівняно з витратами, що дуже важливо для потенційних інвесторів і кредиторів, тобто основних груп зовнішніх користувачів; це краща основа для зіставності інформації в процесі аналізу. Крім того, аналіз останніх розробок Комітету з Міжнародних стандартів обліку свідчить про схильність до використання справедливої вартості у оцінках.

Порядок експертної оцінки нематеріальних активів регламентується Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», Міжнародними стандартами оцінки (методичний посібник № 4 «Нематеріальні активи») (МСО-2001) [3], європейськими стандартами оцінки TEGOVA-2012 (методичний посібник № 8 «Нематеріальні активи») [4], а також Національними стандартами № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [5] та № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [6]. Відповідно до норм зазначених вище нормативних документів, виділяється три методичні підходи до визначення вартості нематері-

альних активів, а саме: порівняльний (ринковий), дохідний і витратний.

Відсутність єдиної термінології у нормативних актах і занадто високі темпи внесення до них змін спричиняють до неузгодженості у теоретичних розробках підходів до експертної оцінки нематеріальних активів у зарубіжній і вітчизняній практиці. Загалом зарубіжні автори розглядають пріоритети застосування підходів до експертної оцінки нематеріальних активів, посилаючись на видання Smith, G. and Parr, R. «Valuation of Intellectual Property and Intangible Assets» 1994 року [7], згідно якому нематеріальні активи (НА) та об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ) виділені окремо.

Відповідно до Національного стандарту оцінки №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», витратний підхід ґрунтується на врахуванні принципів корисності і заміщення. Основними методами витратного підходу є метод прямого відтворення та метод заміщення. Під час застосування методу прямого відтворення або методу заміщення використовуються вихідні дані про об'єкт оцінки, інформація про відтворення або заміщення об'єкта оцінки чи подібного майна в сучасних цінах або середньостатистичні показники, які узагальнюють умови його відтворення або заміщення в сучасних цінах.

Дохідний підхід базується на врахуванні принципів найефективнішого використання та очікування, відповідно до яких вартість об'єкта оцінки визначається як поточна вартість очікуваних доходів від найефективнішого використання об'єкта оцінки, включаючи дохід від його можливого перепродажу. Основними методами дохідного підходу є пряма капіталізація доходу та непряма капіталізація доходу (дисконтування грошового потоку). Інформаційними джерелами для застосування дохідного підходу є відомості про фактичні та (або) очікувані доходи та витрати об'єкта оцінки або подібного майна.

Стосовно порівняльного (ринкового) підходу, то він ґрунтується на врахуванні принципів заміщення та попиту і пропозиції. Порівняльний підхід передбачає аналіз цін продажу та пропозиції подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки. Слід відмітити, що використання даного підходу потребує дотримання певних умов, зокрема наявності достатньої інформації (прийнятної якості) стосовно колишніх комерційних угод за нематеріальними активами подібного призначення та корисності; наявності конкретних технологій врахування відмінностей між зіставними об'єктами. То-

му цей метод доцільно використовувати тільки в разі дотримання перерахованих умов, в іншому випадку його можна рекомендувати як допоміжний чи приблизний.

Також в Україні питання оцінки нематеріальних активів регулюються Національним стандартом оцінки №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [5]. Особливості застосування методичних підходів до оцінки майнових прав інтелектуальної власності згідно цього стандарту узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗГІДНО НАЦІОНАЛЬНОГО
СТАНДАРТУ ОЦІНКИ № 4 «ОЦІНКА МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»**

Підходи до оцінки	Методи оцінки	Вид нематеріального активу, до якого застосовується метод	Обмеження застосування методу
Дохідний підхід	Метод непрямої капіталізації (дисконтування грошових потоків)	Для окремого нематеріального активу та для їх сукупності	Потребують особливі вимоги до складу експертів, їх досвіду, а також вимагають особливі вимоги до вихідної інформації, на основі якої проводиться оцінка
	Метод додаткового прибутку	Для всієї сукупності нематеріальних активів, для оцінки гудвілу	
	Метод роялті	Для оцінки вартості патентів і ліцензій	
	Метод переваги у прибутку та метод розподілу прибутків	Для оцінки вартості винаходів	
Витратний підхід	Метод прямого відтворення	Лише методами затратного підходу можна визначити вартість результатів НДДКР, промислових зразків, ліцензій на право займатись окремими видами діяльності	Не підходять для принципово нових виробів. Орієнтовані на фактичні затрати та не враховують споживчих витрат товару
	Метод заміщення		
	Метод строку життя		
Порівняльний (ринковий) підхід	Метод порівняння цін продажу	Для оцінки вартості майнових прав	Складність при визначенні показника, який міг би адекватно відобразити корисність нематеріальних активів

Актуальність вирішення проблем зближення Національних і Міжнародних стандартів обліку та оцінки пов'язана, у першу чергу, з відсутністю загально визнаної єдиної для обліку та оціночної діяльності трактовки термінів. Навіть стосовно назви «Нематеріальні активи» існує кілька тлумачень, пов'язаних з тим, що немає адекватного перекладу даного терміну з англійської, тому за одними джерелами це «неосяжні», за іншими «невідчутні», «невловимі», за прямим перекладом це активи «неприйнятні дотиком», то краще додержуватись звичної бухгалтерської термінології — «нематеріальні активи», що забезпечить співставність термінології з відповідними аспектами обліку, який теж потребує оцінки об'єктів. Якщо ж треба врахувати існуючі відмінності обліку та оцінки, краще користуватись терміном «нематеріальний об'єкт оцінки», оскільки не кожен такий об'єкт буде визнаний активом.

Розглядаючи проблеми вибору підходів і методів оцінки нематеріальних активів, слід зауважити наступне:

1. Теорія оцінки у цій сфері потребує значних уточнень. Нагадуємо, що навіть постановка питання оцінки нематеріальних активів викликає суперечність, оскільки, щоб бути визнаним у якості активу, об'єкт вже повинен бути оціненим. То мова може йти лише про переоцінку активу для обліку або для продажу в складі підприємства, але якщо об'єкт вилучено і він продається окремо, то він вже не є постійним активом. Оцінюються вперше не активи, а нематеріальні об'єкти, у даному випадку — у сфері виробництва, які після такої оцінки будуть чи не будуть визнані активами — то вже питання обліку. В даному контексті йдеться про такі нематеріальні об'єкти, які, згідно попереднім оцінкам характеристик, будуть впевнено віднесені до нематеріальних активів довгострокового використання (тобто достовірність оцінки достатня, щоб визнати об'єкт активом, а ціна та строк служби відповідають ознакам постійного, не поточного активу).

2. Підходи до оцінки нематеріальних об'єктів ті самі, як і до будь-яких матеріальних (рухомих чи не рухомих), тобто: витратний, дохідний, порівняльний і їх сполучення. До оцінки кожного об'єкту треба підходити диференційовано, бо, наприклад, для більшості нематеріальних об'єктів краще підходять доходні методи, тоді як оцінка матеріальних, наприклад, житла виконується переважно порівняльними методами. З іншого боку, доходні методи щодо обладнання спираються на принципи його найкращого використання й очікуваний прибуток від експлуатації.

платуації, тоді як нематеріальні активи мають, як правило, пряме призначення (тобто єдиний шлях використання), й результат визначається у ході розрахунків очікуваної ефективності, як економія витрат у виробництві або додатковий прибуток за рахунок покращення експлуатаційних характеристик продукту, виготовленого з використанням даного активу. При цьому слід враховувати, що більшість нематеріальних активів, зокрема нові конструкції, технології, методи обробки, у порівнянні з матеріальними, ще потребують у промисловому виробництві великих вкладень на реалізацію, що пов'язано з підвищеним ризиком.

3. Іноді порівняльні методи називають «ринковими». З нашої точки зору, будь-який метод є ринковим, якщо надає досить ґрунтований економічний результат, який буде цим ринком визнаватися. Не можна ігнорувати того факту, що коли ціна аналогу для порівняння була визначена на основі витрат, і за цією ціною відбувалися операції купівлі-продажу, то об'єкт оцінки за порівняльним методом, як і аналог, фактично отримує ціну на основі врахування витрат.

Отже, до оцінки кожного нематеріального об'єкту (як і до переоцінки нематеріальних активів) потрібно підходити індивідуально, з урахуванням можливості формалізації його вихідних характеристик і загальних принципів, яких потрібно при цьому дотримуватись. За методологічну підставу оцінки нематеріальних активів пропонується обирати базові принципи ціноутворення:

- принцип комплексного врахування трьох груп факторів: витрат, корисності для споживача, впливу конкуренції;
- принцип врахування тільки релевантних витрат;
- принцип врахування факторів, що визначають сприйнятливість покупця до ціни інтелектуальної власності;
- принцип використання адекватних методів виділення частки інтелектуальної власності в загальній вартості чи прибутку від використання майнового комплексу підприємства.

Необхідно зауважити, що загалом у процесі оцінки майнових прав інтелектуальної власності важливою проблемою є необхідність виділення із грошового потоку, що створюється бізнесом, тієї частини, яку дійсно можна вважати результатом використання саме нематеріального активу. В першу чергу доцільно прогнозувати реальний економічний ефект, що створюється завдяки використанню нематеріального активу.

Таблиця 2
ВИБІР ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ГРУПИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ, ЩО ВКЛАДЕНІ В КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Групи НА (згідно П(С)БО 8)	Умови застосування	Дохідний підхід (за справедливою вартістю)	Витратний підхід (за історичною собівартістю)	Порівняльний підхід (за ліквідаційною вартістю)
Права користування природними ресурсами	за наявністю алгоритму розрахунку	+		
	за наявністю близьких аналогів			+
Права користування майном				(з урахуванням відмінностей)
Права на комерційні позначення	без умов	+		
Права на об'єкти промислової власності (ноу-хау, сорти рослин, корисні моделі, промислові зразки тощо)	результат неспівставно більше витрат	+		+
	алгоритм розрахунку результату заснований на неповних даних		+	+
	результати розрахунку за всіма підходами близькі		+	(при наявності аналога)
			+	
			+	
			за підходом, який найбільш повно забезпечений інформацією	
	об'єкт власного виробництва або є фактична ціна придбання	+	+	

Закінчення табл. 2

Групи НА (згідно П(С)БО 8)	Умови застосування	Дохідний підхід (за справедливою вартістю)	Витратний підхід (за історичною со- бівартістю)	Порівняльний підхід (за ліквідаційною вартістю)
		(при зміні умов використання за переоцінкою по достовірному результату)	(за первісною вартістю до переоцінки)	
Авторське право та суміжні з ним права (права на твори та їх виконання, програмне забезпечення, бази даних тощо)	вибір за умов наявності або відсутності аналога	+		+
Незавершені капітальні інвестиції в НА	без умов		+	
Інші НА (право на діяльність, ліцензії, привілеї тощо)	платні права безкоштовні привілеї		+	(за наявністю аналога по рівню якості продукту)

До основних джерел отримання такого ефекту слід віднести:

— надлишковий прибуток, що створюється завдяки нематеріальним активам, які не відображені у фінансовій звітності, але використання яких забезпечує дохідність на активи і на власний капітал вище за середньоринковий рівень;

— реальні ліцензійні платежі;

— перевага в ціні одиниці продукції, що випускається та реалізується з використанням об'єкта оцінки;

— виграш в собівартості продукції за рахунок економії та умовно-змінних або умовно-постійних витрат;
перевага в обсязі реалізації продукції.

Тому для удосконалення оціночних процедур переведення очікуваних доходів, що отримує або може отримувати юридична чи фізична особа, якій належать майнові права інтелектуальної власності, у вартість об'єкта оцінки, рекомендуємо доповнити методи оцінки нематеріальних активів, що наводяться у національних стандартах оцінки, прийомами оцінки за способом визначення економічного ефекту, що дозволить вимірювати очікувані витрати і доходи від діяльності, що пов'язана з використанням нематеріальних активів, між відповідними звітними періодами з урахуванням показників економічності, ефективності та результативності.

Групування прийомів оцінки нематеріальних активів за способом прогнозування реального економічного ефекту, що створюється завдяки використанню нематеріального активу, запропоновано на рис. 1.

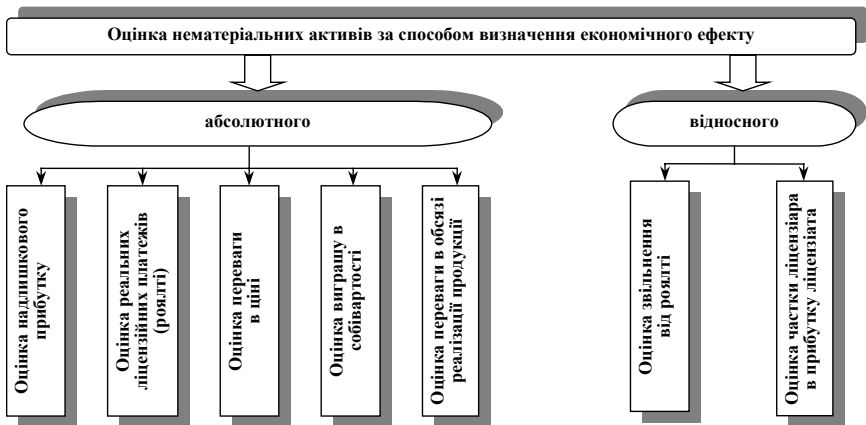

Рис. 1. Оцінка вартості нематеріальних активів на основі прогнозування економічного ефекту від їх використання

Слід відмітити, що обираючи метод оцінки нематеріальних активів, необхідно керуватися такими основними критеріями:

— достовірність: методи оцінки мають викликати довіру і бути достовірними з практичного і теоретичного погляду;

— об'єктивність: оцінювач має керуватись об'єктивною інформацією;

— універсальність: достовірність зростає, якщо використовуються стандартні підходи для підприємств, галузей промисловості та різних видів нематеріальних витрат;

— грошові витрати: обумовлені результатами оцінки вигоди повинні бути достатніми для виправдання зусиль, витрачених на її проведення;

— послідовність: методики мають послідовно використовуватись протягом періоду оцінки, що полегшить цей процес;

— надійність: оцінка має бути достовірною, такою, щоб інші користувачі фінансової звітності могли відтворити одержані результати, використовуючи аналогічні підходи;

— адекватність: підходи до оцінки повинні відповідати потребам користувача;

— практичність: використовувані методи та параметри мають бути зрозумілими та відносно простими для їх практичного застосування.

Відповідно до Національного стандарту оцінки №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», об'єктами оцінки нематеріальних активів є об'єкти, які не існують у матеріальній формі, але дають змогу отримувати певну економічну вигоду, тобто нічого не вказується про необхідність ідентифікації немонетарного активу. З цього витікає, що нематеріальні активи та об'єкти оцінки у нематеріальній формі — не те саме, оскільки вже йдеться про бухгалтерський облік та оціночну діяльність. Не кожен «об'єкт оцінки у нематеріальній формі» буде визнано активами (за низькою ціною, малим строком використання та недостатньою обґрунтованістю оцінки вартості). Тому слід зазначити:

1) оцінюватись може все, що дає змогу отримувати вигоду;

2) не все, що було оцінено та продано, буде визнано активом для обліку;

3) якщо нематеріальний об'єкт оцінюється вперше, то цей процес є визначенням вартості саме нематеріального об'єкта, тому що для визнання його нематеріальним активом потрібна спочатку обґрунтована оцінка вартості і не обов'язково після такої оцінки об'єкт буде визнано активом.

Таким чином, спершу оцінюється нематеріальний об'єкт, а далі він визнається або не визнається активом. З іншого боку, якщо нематеріальний об'єкт уже був прийнятий на баланс у якості активу, для нового продажу його можна лише переоцінити. З цього випливає, що оцінці підлягають лише нематеріальні об'єкти (НО), а нематеріальні активи (НА) можуть лише переоцінюватись. Проте загальновизнана термінологія використовує визначення «оцінка вартості нематеріальних активів» у тому розумінні, що вказана різниця не приймається до уваги. На наш погляд, для оціночної діяльності більш підходить термін «нематеріальні об'єкти», оскільки якщо діло дійшло до їх окремої оцінки, то підприємство оцінюється вже не як діючий об'єкт і активи перетворилися просто на майно.

При детальному дослідженні питань облікової ідентифікації та оцінки нематеріальних активів встановлено, що відбувається ототожнення природи виникнення та існування нематеріальних і матеріальних активів. Проте для надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про нематеріальні активи підприємства необхідно враховувати різницю, а точніше видову відмінність між нематеріальними та матеріальними активами. Вона полягає в тому, що метою використання матеріальних активів є збільшення кількості товарів, а нематеріальних активів — покращення їх якості. Тобто спрацює діалектичний закон переходу кількості в якість, яка і є базисом «економіки знань».

Узагальнюючи все наведене можна констатувати той факт, що оцінка в обліку об'єктів нематеріального характеру залежить від того, яка саме властивість є превалюючою у конкретній ситуації — здатність об'єкту приносити дохід (інтелектуальний капітал), чи наявне позитивне право володіти і розпоряджатися об'єктом (інтелектуальна власність), чи вираження нематеріальних цінностей у грошовій формі (нематеріальні активи).

Література

1. Гава Ю.В. Інтелектуальний капітал та проблеми його виміру // Економічний вісник Донбасу. — 2007. — № 3(9). — С. 49—54.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», затверджений Верховною Радою України; від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

3. Міжнародне правило оцінки №4 «Оцінка нематеріальних активів» (переглянуто у 2007 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uto.com.ua/MPO4.pdf>

4. Європейські стандарти оцінки 2012 (посібник № 8 «Нематеріальні активи») [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.tegova.org

5. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України; від 03.10.2007 № 1185 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-p>

6. Національний стандарт оцінки №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. *Smith, G. and Parr, R. Valuation of Intellectual Property and Intangible Assets / Gordon V. Smith, Russell L. Parr.* — New York: John Wiley & Sons, 1994. — 515 p.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2012